

recte dixit Origenes, hom. 15 in Gen. : *Quod Christus dixit latroni : Hodie mecum eris in paradiso, non illi soli dictum, sed omnibus Sanctis dictum intellige, pro quibus in infernum descendit.*

4. *Objectio. — Responsio. — Ab instanti mortis Christi animæ Sanctorum Patrum læta esse cœperunt.* — Sed objici potest, quia in eodem instanti in quo Christus est mortuus, animæ Sanctorum Patrum beatitudinem acceperunt, cum in illo instanti consummata sit nostra redemptio, et ablatum humanæ naturæ impedimentum, et consequenter aperta janua regni. Unde, cum in illis animabus nullum esset personale obstaculum, in eodem instanti regnum ingressæ sunt, et divinam hæreditatem ac mercedem acceperunt. Ingressus namque ille temporis moras non requirit, et Deus non differt præmium et coronam, quando ex parte hominis nullum est impedimentum. Sed in eo instanti nondum Christi anima descenderat ad infernum; ergo nullo modo potest dici Christus suo descensu operatus esse hunc effectum, neque ea de causa illuc descendisse, cum prius res esset facta quam ipse illuc descenderet. Quæ ratio adeo movit Durandum, ut propter illam negaverit Christum, secundum realem præsentiam ad inferna descendisse. Respondetur tamen (si verum est spirituales substantiam posse transire ab extremo in extremum absque existentia in medio) facile intelligi posse, hunc descensum Christi ad inferos fuisse per hujusmodi discretam mutationem; atque adeo in eodem instanti, in quo Christus est mortuus, animam ejus fuisse præsentem in loco inferni. Mortuus est enim per primum non esse; ergo in instanti mortis jam non erat in corpore; ergo transivit in eodem instanti ad locum inferni. Et hæc responsio, supposita illa sententia, mihi valde probatur, quia et omnem difficultatem evacuat, et perfectiorem modum descensus Christo attribuit. Quapropter, etiamsi secundum potentiam naturalem non esset possibilis animæ vel Angelo hujusmodi motus, verisimilius videtur Christi animam per supernaturalem potentiam, sibi multis titulis debitam, et quasi connaturalem, eo motu genere in infernum descendisse. Nam, quod divina virtute ille motus fieri possit, certum existimo, cum nulla repugnantia vel implicatio contradictionis in eo ostendi possit. Secundo, si quis velit asserere Christi animam motu continuo ad infernum descendisse,

negare imprimis potest illas animas, in eodem instanti in quo Christus est mortuus, fuisse beatas, quia noluit Christus, antequam ipse secundum animam præsens adesset, eas illuminare, quia hic modus congruentior illi visus est, et illa brevis dilatio non erat magni vel momenti vel incommodi. Hæc vero responsio mihi sane non placet, tum propter rationem inter argumentandum factam, quæ videtur efficax; tum quia non existimo dilationem beatitudinis, etiamsi sit per brevissimam moram, parvi esse momenti. Neque est ulla sufficiens ratio ob quam credamus Christum suo descensu hoc incommodum illis animabus attulisse. Et ideo melius dicetur eo instanti fuisse illuminatas, et hoc tribui suo modo descensui Christi, quia ab eo instanti cœpit illuc moveri, quamvis nondum illuc pervenisset.

5. *Anima Christi ad infernum delapsa damnatorum animas ab inferis non liberavit. — Dubium.* — Secundo, certum est animam Christi descendendo ad inferos non eduxisse de locis inferni animas ad æterna supplicia damnatas, neque illis beatitudinem contulisse (sub damnatis comprehendimus etiam pueros in solo originali decedentes, quia, licet in pœnæ modo ab aliis differant, tamen in æternitate pœnæ damni eadem est de illis ac de cæteris ratio). Et hoc sensu assertio posita, est communis Sanctorum quos supra citavimus, et Theologorum, in 3, d. 22. Sed antequam illam probemus, inquiri statim potest an sit certa de fide. Et ratio dubitandis esse potest, quia Gregor. Nazian., orat. 42, l. 2 de Pasch., agens de descensu Christi ad inferos, sub dubio relinquit, *utrum omnes sine ulla exceptione adventu suo salvos fecerit, an illic quoque eos duntaxat, qui crediderunt.* Et Augustinus, Ep. 99 ad Evodium, propter locum Act. 2 : *Solutis doloribus inferni*, non dubitat affirmare quin, præter animas sanctas quæ in sinu Abrahæ quiescebant, Christus liberaverit aliquas ex iis quæ dolores inferni patiebantur; incertum tamen relinquit, *an omnes quosdam quos illo beneficio dignos judicavit.* Deinde Clem. Alex., 6 l. Strom., ante medium, scribit Christum, descendendo ad inferos, etiam damnatis prædicasse suum adventum ac fructum ejus, si in ipsum crederent, iis præsertim quibus in hac vita non fuerat prædicatum, propter verba Petri, 1 Canon., c. 3 : *In quo (id est in spiritu) et his qui in carcere erant, spiritu veniens prædicavit,*

qui increduli fuerant aliquando quando easpectabant Dei patientiam in diebus Noe. Illi enim qui increduli fuerunt in diebus Noe, damnati sunt; ergo potuerunt aliquæ animæ damnatæ credere Christo in inferno prædicanti, ideoque inde educi. Unde c. 4 subdit Petrus : *Ideo et mortuis prædicatum est Evangelium, ut judicentur quidem secundum hominem in carne.* Eademque sententia habetur in oratione de defunctis, quæ Damasceno attribuitur. Et in quibusdam Patrum historiis (ut Nicetas refert, super Gregor. Nazian., dicta orat. 42) legitur, Platonem apparuisse cuidam Christiano, qui ei sæpe maledicebat, et convitiis lacerabat, atque dixisse : *Ego quidem me peccatorem esse non inficio; verum, cum Christus in infernum descendit, nemo ante me ad fidem accessit.* Quin potius referunt etiam Irenæus, l. 1 Contra hæres., c. 29, et Epip., hæres. 24, Marcionem asseruisse Christum, descendendo in infernum, omnes animas damnatas liberasse, et (quod stultissimum est) Sanctorum Patrum animas ibi reliquisse, quod prædicationi ejus, quam in inferno habuit, fidem adhibere non fuissent. Tandem aliqui existimarunt nostra suffragia posse valere damnatis ad aliquam pœnæ remissionem. Multorum etiam opinio fert, Trajani imperatoris animam orationibus sancti Gregorii fuisse ab inferni pœnis ereptam, propter Damasceni auctoritatem in oratione de defunctis, ubi idem refert de Falconilla similiter ab inferno liberata orationibus sanctæ Theclæ. Quid ergo mirum quod Christus descendens ad inferos animas damnatas liberaverit?

6. *Supplicia damnatorum æterna.* — Nihilominus respondeo. Conclusionem positam, intellectam secundum ordinariam legem, atque universaliter de omnibus damnatis (ut possit esse locus alicui privilegio), esse certam de fide. Propter quod Augustinus, lib. de Hæres., in 79, inter hæreses ponit quæ asserit, Christo descendente ad inferos credidisse incredulos, et omnes inde liberatos, secutus Philastr., lib. de Hæresib., c. de Descensu Christi ad inferos. Et satis constat ex universali consensu totius Ecclesiæ, et omnium Sanctorum Patrum locis supra citatis, et ex testimoniis Scripturæ quæ jam afferemus. Nam imprimis Scripturæ docent pœnas damnatorum esse æternas, Matth. 25 : *Ite in ignem æternum;* et inferius : *Et ibunt hi in supplicium æternum.* Ergo etiam pœnæ eorum, qui ante Christi adventum damnati sunt, sunt æternæ. Nam de omnibus loquitur ge-

neraliter Scriptura; ergo non omnes liberati fuerunt a Christo. Quia si omnes fuissent liberati a Christo, omnium pœna temporalis fuisset. Et hoc argumentum convincit, secundum communem legem divinæ justitiæ nullam ex illis animabus fuisse inde eductam, quia hæc est lex lata, ut, *ubi ceciderit lignum, ibi maneat, sive ad austrum, sive ad aquilonem.* Item quia hujus vitæ tempus concessum est hominibus ad comparandam vel amittendam æternam vitam, et ideo, qui hic non fuit usus mediis concessis a Deo ad fidem et gratiam obtinendam, secundum legem ordinariam consequi salutem non potest. Tandem quia alias peioris conditionis fuissent homines qui nunc damnantur, quam qui ante mortem Christi; non ergo eduxit Christus ab inferno animas damnatas. Et in hunc sensum interpretantur Augustinus et Gregorius supra, illud Osee 13 : *O mors, ero mors tua, morsus tuus ero, inferne.* Dicitur enim Christus interemisse mortem, quia omnino illam extinxit, et perpetuam vitam hominibus obtinuit; infernum autem tantum dicitur momordisse, quia non omnino illum evacuavit, sed quamdam ei partem duntaxat eripuit. An vero ex speciali privilegio sua voluntate et arbitrio aliquem damnatum e gehenna Christus eduxerit, dubitari quoquo modo potest. Nam, licet videatur temerarium hoc affirmare contra generales regulas Scripturæ sine fundamento vel auctoritate, simpliciter tamen non videtur esse erroneum vel hæreticum. Quia non est de fide, generalem illam legem, nullam dispensationem privilegiumve admittere. Et juxta hæc possent intelligi Nazianzenus et Augustinus supra citati, quanquam Nazianzenus non videatur illa scripsisse verba, quoniam de hac veritate dubitaret, sed solum ut proponeret quid de hoc mysterio inquirere ac scire oporteat. Augustinus vero recte potest intelligi de animabus purgatorii, ut infra dicemus. Ad Clementem Alexandrinum, respondetur ea in re deceptum, atque ex parte secutum fuisse errorem Marcionis, quem merito Irenæus et Epiphanius impugnant. Ad Damascenum respondetur, illam orationem falso imponi ei.

7. *Testimonii 1 Pet. 3 expositio.* — Ad rationem dubitandi sumptam ex loco Petri, omnino falsa et absurda est illa intelligentia; historiaque de Platone, et similes, apocryphæ censendæ sunt, quia in inferno nulla est redemptio (ut Ecclesia sentit). Non est ergo ille status, ut in eo de novo applicetur per fi-

tum et amorem redemptionis Christi. Non igitur prædicavit Christus damnatis ut spem salutis illis præberet. Verba autem D. Petri (quæ obscurissima sunt) variis modis exponuntur. August., Epist. 99, existimat Petrum non loqui de descensu Christi ad inferos, nec de prædicatione Christi facta per animam assumptam, sed de prædicatione facta ab ipso Deo per Spiritum suum in diebus Noe. Unde quod Petrus dicit, Christum *in spiritu* prædicasse, non intelligit Augustinus in anima vel per animam, sed in divinitate sua, vel *in spiritu*, id est, spirituali modo per internam inspirationem. Quod vero dicit, prædicasse *spiritibus quæ in carcere erant*, Augustinus exponit, id est, animabus hominum, quæ in corpore mortali tanquam in carcere erant inclusæ. Quam expositionem magis probavit D. Thomas hic, art. 2, ad 3. Est tamen creditu difficilis, primo, quia multa verba exponuntur improprie et per translationem; cur enim dicitur Christus in divinitate venisse ad prædicandum in diebus Noe? Proprie enim venire non potuit secundum localem mutationem, ut per se constat, neque vero etiam improprie ratione alicujus effectus. Quem enim singularem effectum in incredulis tunc habuit, ut ea de causa venisse dicatur? Deinde per carcerem interpretari corpus, valde metaphoricum est, et Origenis sapit errorem, eo vel maxime quod Petrus dicit mortuis prædicasse Christum, quod exponere de mortuis spiritualiter per peccatum, valde violentum est, præsertim cum illos mortuos ab hominibus vivis Petrus distinguat, et ibidem in hoc sensu dicat, Christum esse judicem vivorum et mortuorum. Denique non placet hæc expositio, quia juxta illam non potest littera connecti, nec reddi ratio cur Petrus repente, et absque ulla occasione, illius prædicationis fecerit mentionem.

8. Propter quæ reliqui Patres frequentius explicant locum hunc de descensu Christi ad inferos (ut annotavimus præcedenti disputatione, sect. 4), et optime quadrat cum contextu. Dixerat enim Petrus: *Christus semel pro peccatis mortuus est, justus pro injustis, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, vivificatos autem spiritu*. Ubi *spiritus*, cum carni opponatur, animam manifeste significat. Alia vero lectio habet: *Mortificatus quidem carne, vivificatus autem spiritu*. Et juxta illam est sensus, Christum, ut nos redimeret, mortificatum fuisse secundum carnem, non

autem secundum spiritum, id est, secundum animam, quæ viva semper et gloriosa permansit. Subdit deinde: *In quo*, scilicet, in spiritu (ad illum enim evidenter fit relatio) id est, in anima, *veniens prædicavit iis qui in carcere erant, spiritu*, id est, secundum animam, vel (ut alia littera habet) *his qui in carcere erant spiritibus*. Quæ verba optime ac proprie intelliguntur de animabus quæ erant in inferno. Et accommodari etiam possunt animabus Sanctorum Patrum, quæ suo modo etiam erant in carcere, ut supra vidimus. Merito autem Petrus mentionem fecit hujus descensus Christi, vel ut declararet quomodo vivificavit spiritu etiam eos qui mortui erant secundum carnem, vel ut magis declararet quod dixerat, Christum mansisse vivum secundum spiritum, quandoquidem in illo descendit ad inferos, et Evangelistam egit. Sed difficultatem habent sequentia verba, scilicet: *Qui increduli fuerant aliquando*. Sensus enim est, Christum prædicasse in inferno illis animabus quæ tempore Noe incredulæ fuerant. In quibus verbis est duplex difficultas. Prima, quæ proprie ad nos pertinet, in quo statu essent illæ animæ. Secunda, cur Petrus illarum fecerit specialem mentionem, cum Christus ad omnes animas ejusdem status æque descenderit. Ad primam, auctores supra citati dicunt fuisse ex animabus damnatis. Sed hoc non colligitur ex verbis Petri. Nam, licet illæ animæ fuisent aliquando incredulæ, scilicet cum fabricaretur arca Noe, cujus prædicationi et divinis comminationibus credere noluerunt, donec pœnam diluvii expertæ sunt, tamen postea converti potuerunt, pœnitentiam agere, ac salvari. Imo Petrus, addens illam particulam *aliquando*, clare indicat eas non semper perseverasse in ea incredulitate. Deinde statim, c. 4, dicit, *eos mortuos, quibus evangelizatum est, judicatos fuisse secundum hominem in carne*, id est, pœna diluvii fuisse castigatos in corpore, vivere autem secundum spiritum; non ergo fuerunt damnati. Alii ergo dixerunt illas animas fuisse in purgatorio, in quo usque ad descensum Christi ad inferos detentæ sunt, propter duritiam suam et incredulitatem, Christum autem illuc descendentem eis prædicasse, easque specialiter liberasse. Ita exponit Turrianus, l. 4, pro epistolis Pontificum, c. 12, ubi ex hoc loco contendit probare, locum purgatorii. Quia sinus Abraham non potest proprie dici carcer nec locus tenebrosus, qualis significatur fuisse locus ad quem descendens Christus mortuis

prædicavit, ut colligitur ex Isaïæ 49, ubi hæc Christi prædicatio videtur describi illis verbis: *Ut diceret his qui vincti sunt: Exite; et his qui in tenebris sunt: Revelamini*. Sed hæc non est sufficiens probatio; tum quia verius est (ut supra dixi) locum illum sanctarum animarum fuisse tenebrosum; tum etiam quia illi Sancti poterant dici esse in tenebris, non solum sensibilibus, sed etiam spiritualibus, quia lumine gloriæ et visione Dei carebant. Et eadem ratione dici poterant fuisse in vinculis, quia in eo loco detinebantur, et ab ingressu patriæ et cœlesti loco exulare cogebantur; propter quod merito etiam dici possunt fuisse in carcere. Præterea, per se videtur incredibile illas animas tot annis fuisse in pœnis purgatorii. Adde incertum esse an Christus ex purgatorio aliquos eduxerit.

9. *Discursus Petri Apostoli in c. 3 epistolæ suæ canonice primæ*. — Melius ergo et facilius dicitur, has animas fuisse ex illis justis qui erant in sinu Abraham. Sed cur Petrus illarum in particulari mentionem fecit, cum Christus omnibus, qui ibi erant, dixerit: *Exite, Revelamini*, Bellarminus supra respondet, Petrum fecisse horum mentionem, quia de illis erat majus dubium an essent salvi, necne. Sed hæc ratio non satisfacit, quia oportet explicare quid referret ad intentionem Petri, et epistolæ contextum, hoc dubium tollere. Magis enim dubium est, an Salomon fuerit ex illis justis quos Christus liberavit, et infinita dubia possunt agitari, de quibus Petrus ibi mentionem non fecit. Igitur retinendo vulgaram lectionem in illis verbis: *Ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, vivificatos autem spiritu*, ex eis videtur hujus rei ratio sumenda. In toto enim illo capite, Petrus consolatur fideles, et animos addit ad patiendum pro Christo, et tandem summam rationum in eo posuit, quod, licet mortificemur carne, id est, in corpore affligamur, et puniamur, tamen per Christum salvamur in spiritu. Hanc ergo rationem voluit illustri exemplo declarare ac persuadere. Nulli enim videntur magis mortificati in carne, quam illi qui tempore diluvii aquis divinæ justitiæ submersi sunt; et tamen multi ex illis in fide Christi spiritu vixerunt; et ideo Christus illis una cum Sanctis aliis prædicavit, veniens in infernum. Et ita etiam optime intelliguntur verba c. 4: *Propter hoc enim et mortuis evangelizatum est, ut judicentur secundum hominem in carne*, id est, ut more hominum, qui corpus possunt interficere, et non animam, puniantur in car-

ne, vivant autem in spiritu. Neque prædictæ expositioni obstat quod multi codices, præsertim Græci, non legant: *Mortificatos carne, et vivificatos spiritu*, sed: *Mortificatus et vivificatus*. Quam lectionem supponit etiam Augustinus, dicta epist. 99; et eodem modo legit Ruffinus, in expositione Symboli; et Idacius Clarus, l. 3 contra Varimadum; non (inquam) obstat, quia emendatiores codices habent prædicto modo, ut videre licet in Bibliis Complutensibus, et in aliis. Et idem existimo olim fuisse in Græcis codicibus; nam ita legit juxta Theodori Peltani translationem Petrus Alexandrinus, in l. de Deitate; et referretur in Concilio Ephesino, t. 2, c. 7; et Cyril., l. 1 de Fide ad Theodosium, et l. 2 ad Reginas, prout habentur in eodem Concilio, c. 4 et 6. Et revera, si contextus per se consideretur, magis quadrat hæc lectio, et verba ipsa, præsertim illud, *vivificatos spiritu*, melius ac proprius de nobis dicuntur quam de Christo. Hæc ergo videntur sufficere ad fundandam dictam expositionem.

10. *Traiani imperatoris anima non est Gregorii Papæ precibus ab inferni pœnis erepta*. — *Dubium*. — *Responsio*. — Ad alia vero exempla, quod ad effectum suffragiorum attingit, falsum est habere locum in damnatis, ut recte D. Thomas docuit, in 4, d. 45, q. 2, art. 2. De qua re, Deo dante, dicemus in 4 tomo hujus tertiæ partis. Ad illud vero speciale de Traiano (si vera est ea historia), dicendum est cum Scholasticis illum non fuisse simpliciter damnatum ad infernum, neque immediate translatum ad beatitudinem, sed revocatum ad hanc vitam, ut pœnitentiam ageret. Verius tamen est illam historiam non esse probatæ fidei, quia tota nititur auctoritate Damasc., et tamen opus illud, quod Damasc. tribuitur, merito creditur non esse illius. Non quidem quod Damasc. sit antiquior Gregorio (ut existimavit Medina, hoc loco, art. 6, secutus Trithemium; verius enim est Damasc. vixisse tempore Iconomachorum, imperante Leone Isauro, et sub Gregor. II, de quo late Billius, in vita Damasc.), sed propter rationes, scilicet, quia in ea oratione habetur alius error supra reprobatus, et contrarius doctrinæ ejusdem Damasc., l. 2 de Fide, c. 4. Item quia incredibile est Gregorium orasse pro Traiano imperatore, cum ipse, l. 34 Moralium, c. 13, doceat non esse orandum pro damnatis. Item, quia Joannes Diaconus, in Vita Gregorii, l. 2, c. 24, dicit illam historiam in Ecclesia Romana nunquam fuisse existima-

tam dignam fide. Quæ omnia latius persequitur Bellarm., l. 2 de Purgatorio, c. 8; et attigit Canus, l. 11 de Locis, c. 2; Sotus, in 4, d. 45, q. 2, a. 2. Atque eadem responsione expeditur exemplum aliud de Falconilla. Sed quæres an Christus habuerit in damnatis aliquem alium effectum. Respondetur non habuisse effectum in eis propter eorum commodum aut perfectionem, nec ut eorum poenas leniret. Omnia enim quæ hætenus adduximus, hoc totum probant, quia illæ animæ indignæ sunt omni bono, præsertim illæ quæ sunt in gehenna. Habuit tamen Christus in illis animabus eum effectum quem D. Thomas ponit. Nam seipsum secundum animam illis manifestavit, et ut se adorarent compulit, ut generaliter verum sit illud: *In nomine Jesu omne genua flectatur, caelestium, terrestrium et infernorum.* Unde consequenter factum est ut et Christus earum malitiam et pertinaciam reprehenderit, et ipse ex superbia novam quamdam afflictionem invidiamque persenserint. Quæ omnia de proprie damnatis ad gehennam intelligenda sunt. Nam de animabus puerorum (ut dixi in commentario art. 2), res est valde dubia, de qua sufficiunt quæ ibi diximus.

41. *Dubium.* — Tertio et ultimo, superest ut dicamus de animabus purgatorii. In quibus certum est Christum habuisse aliquem effectum illuminationis, gaudii et consolationis, ut in commentario art. 8 explicatum reliquimus. Quod ergo in dubium vocatur, est, an statim fuerint per Christum liberatæ a poena, et ad sinum Abrahamæ beatitudinemque tractatæ. In qua re nihil est certum, et ideo tres vel quatuor sunt Catholicorum sententiæ. Prima affirmat Christum liberasse omnes animas quas in purgatorio invenit. Hæc tribui solet Bonav., in 3, d. 22, q. 5, ubi tamen de purgatorio nihil dicit; interdum vero videtur huic sententiæ suffragari, quatenus generatim ait, liberasse ab inferno omnes electos; tamen interdum videtur potius contrariæ sententiæ favere. Nam expresse dicit, *quod Christus solum ad limbum descendit, unde Sanctos Patres eripuit, et ita ad supremam partem inferni, non ad mediam, vel ultimam.* Citatur etiam Mars., in 3, q. 13, art. 2, dub. 3, ubi refert in hanc sententiam Thom. de Argent.; ipse vero valde dubius est, licet tandem in hanc partem inclinet, quia est (inquit) *magis pia.* Eandem tenet Major, in 3, d. 22; et inclinat etiam Gabriel ibi, dub. ult., indicans hanc esse communem sententiam doctorum;

quam obscure tractat Supplementum Gabriel., in 4, d. 45, q. 1, art. 1, ubi prius dicit Christum evacuasse sinum Abrahamæ, omnes et singulos, qui ibierant, liberando; et ita exponit, Sanctos, dicentes Christum liberasse de inferno suos electos, intelligendos esse de electis qui nihil expiandum habebant. Postea vero subdit Christum liberasse singulos de purgatorio. Quæ verba vix intelliguntur, nisi fortasse velit liberasse aliquos, et non omnes. Præterea in hanc sententiam inclinant Sotus, d. 15, q. 1, art. 1; et Gers., alph. 83, lit. F, ubi dicit forte Christum purgatorium evacuasse. In eandem sententiam adduci potest Turr., l. quarto cont. Magd., c. duodecimo, quamvis ipse indefinite loquatur de animabus purgatorii; loci vero Scripturæ, quos adducit, non probant, ut supra dixi. Potest tamen aliquo modo fundari hæc sententia in verbis illis Eccles. 24: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, et inspiciam omnes dormientes in Domino.* Quæ verba de Sapientia incarnata et de descensu ejus ad inferos multi intelligunt, et inter eos D. Thomas hic. Sed animæ purgatorii numerantur inter dormientes sperantes in Domino; ergo. Et idem argumentum sumi potest ex Gregorio, l. 13 Moral., c. 20, dicente Christum, descendendo ad inferos, liberasse omnes electos; et fusius Aug., serm. 137 de Tempore: *De electis suis nullum apud inferos reliquit; omnia abstulit, utique electa; illos rapuit, quos suos fide et actibus cognovit.* Et præterea idem Augustinus, ep. 99, propter locum Act. 2, *solutis doloribus inferni,* necessarium existimat dicere, Christum liberasse aliquos ex iis qui poenas inferni patiebantur, præter eos qui erant in sinu Abrahamæ. Quod de animabus tantum purgatorii sine errore dici potest. Et idem habet 12 Gen. ad lit., c. 33. Expressius vero docuit hanc sententiam Ansel., in Elucidario, ubi, inquirens quam poenam haberent justi in inferno ante Christi descensum, respondet, quosdam fuisse tantum in tenebris, quosdam vero etiam in quibusdam poenis, quod non potest intelligi nisi de animabus purgatorii; et tamen infra subdit: *Omnes absolvit, et in gloriam duxit. Rea gloriæ.* Et ita exponit illud Isai. 49: *Dices his qui vincti sunt: Exite; et his qui in tenebris sunt: Revelamini;* ubi per vinctos intelligit eos qui erant in poenis. Potest tamen addi conjectura, quia in die triumphi et victoriæ solet concedi venia vinctis, præsertim iis qui non sunt rei mortis, quique gratiam et benevolentiam apud principem invenerunt. Item solet Deus

propter orationem justi liberare animam a purgatorio; quid ergo mirum quod eo die ad Christi voluntatem et petitionem fuerit purgatorium evacuatum? Et similes congruentiæ facile possunt excogitari.

12. Secunda sententia extreme contraria est, Christum a purgatorio descensu suo liberasse nullum, qui non jam ex integro lisset poenas. Nam si aliquos fortasse reperit quorum purgationis tempus, illo momento quo Christus descendit, vel certe eo tempore quo in inferno fuit, completum est, illos sine ulla dubitatione liberavit; tamen, ut supra dicebam, qui hujusmodi fuerunt, non tam a purgatorio quam a sinu Abrahamæ erepti sunt. Et pro hac sententia potest referri Bonavent., et eam videtur tenere Viguer., in Institut., c. 16, § 4, vers. 30; et potest suaderi, quia communiter Sancti solum dicunt descendisse Christum ad infernum, ut eriperet antiquos Patriarchas et Prophetas, ac alios justos qui erant in sinu Abrahamæ, ut expresse tractat Cyrillus Hierosol., catach. 4; Gregor. autem et August. in priori loco exponi possunt de iis qui nihil habebant purgandum. Vel quod eduxerit omnes, non quod statim omnes beatificaverit, sed quia omnibus contulit ne detinerentur in limbo, expectantes beatitudinem, quam tamen singulis dedit, statim ac inventi sunt absque personali aliquo reatu. Augustinus vero in aliis duobus ultimis locis aliter locutus est, quia nondum intellexerat sinum Abrahamæ esse locum subterraneum et partem inferni; quod postea aliis locis docuit, ut supra vidimus; et ideo non cogimur illi credere in citatis locis, cum ex falso fundamento processerit. Quo destructo, verba illa Petri, *solutis doloribus inferni,* recte intelliguntur de Sanctis Patribus, quia etiam illi in inferno erant, et dolorem de carentia beatitudinis, et dilatione redemptionis habebant. Eo vel maxime quod verba illa, juxta aliam expositionem supra traditam, de Christo possunt intelligi. Locus autem ille ex Ecclesiast. 24, quanquam non constet ad litteram intelligi de Sapientia incarnata, et de descensu ejus ad inferos, potius quam de Sapientia increata, quæ sua providentia omnia visitat, tamen hoc dato nihil inde probari potest; quia ibi solum dicitur Sapientiam illuminasse omnes sperantes in se; illuminatio autem latius patet quam glorificatio. Unde verissimum est illuminasse etiam animas purgatorii, earumque spem auxisse, et novum gaudium contulisse; non tamen inde fit eas

liberasse; ergo neque in Scriptura, neque in Patribus est aliquod sufficiens fundamentum ad asserendum Christum liberasse omnes animas purgatorii; ergo cum aliunde stet lex generalis divinæ justitiæ, ut qui in hac vita non satisfecit, in alia satisfaciatur, non potest sine fundamento Scripturæ et Sanctorum Patrum aliquid probabiliter affirmari, quod huic legi justitiæ repugnet. Et confirmatur primo, nam conjecturæ illæ de die triumphi, et similes, sunt valde infirmæ, præsertim ut dicamus Christum generaliter dispensasse in hac lege justitiæ. Alias eadem ratione dici posset dispensasse cum damnatis, saltem cum infantibus, eisque immediate sua applicuisse merita, etiamsi in hac vita non fuerint applicata. Satis ergo fuit ad ostensionem suæ victoriæ et triumphi, quod omnibus justis contulit nova gaudia, et aliquo modo beatitudinem juxta uniuscujusque dispositionem, aliis, scilicet, in re, aliis in proxima spe. Confirmatur secundo, quia alioqui melioris conditionis fuissent illi homines mortui ante Christum, quam alii qui in lege gratiæ moriuntur, quod est contra perfectionem status legis gratiæ, et sine ulla sufficienti ratione. Cur enim Christus descendens ad inferos omnibus illis animabus poenam gratis remisit, et regnans in cælo non eandem indulgentiam concedit omnibus qui in ipso moriuntur? Deinde inquiri an eduxit omnes animas, quas in purgatorio invenit, cum primum illuc descendit, an vero omnes etiam illas quæ illuc descendebant, quamdiu ipse in inferno mansit? Neutrum enim videtur convenienter et consequenter dici. Quis enim credat nullam animam, etiamsi descenderet onerata gravissimarum poenarum reatu, purgatam esse quamdiu Christus fuit in inferno, sed statim glorificatam, solum propter præsentiam ejus in loco illo, ac si illa præsentia esset nobilior et efficacior quam præsentia, quam habet in cælo? Aut quomodo potest consequenter dici liberatas fuisse eas quæ antea erant, cum nulla fere sit major vel diversa ratio?

13. Unum tamen video posse ad hæc omnia responderi; et potest esse tertius dicendi modus, Christum, scilicet, eduxisse omnes animas e purgatorio, non tamen sine sufficiente compensatione et solutione poenæ pro culpa. Potuit enim fieri ut diuturnitas temporis minueretur, ita tamen ut id gravitate et acerbitate poenæ compensaretur. Hoc enim modo et legi justitiæ satisfaceret, et propter Christi gloriam augendam major captivorum